

Zde byl v srpnu r. 1866
postřelen neznámými pylláky
lesník
Ferdinand Mützel

Patron

INFORMACE PŘÁTEL
POMNÍČKŮ A PAMÁTNÝCH MÍST
JIZERSKÝCH HOR

4 / 96

ROČNÍK 7

P O Z V Á N K A

Na společnou schůzku zájemců o pamětní místa Jizerských hor, která se koná v sobotu, 30. listopadu 1996, v 10. 00 hodin v ubytovně oddílu Tatran Jablonec, v Jungmannově ulici. Vlákem z Frýdlantu 7. 57, Liberce 8. 38, Tanvaldu 9. 15 hodin.

Na schůzi se kromě obvyklých bodů (opravy, rekonstrukce pomníčků, náměty na další vlastivědná bádání, náměty do dalších Patronů, vybírání příspěvků na příští ročník) budou projednávat také dvě velmi důležité věci:

Budoucnost spolkového informačního zpravodaje PATRON a řešení skandálu s autorskými právy, o něž mě požádal jeden z hlavních aktérů. (Podrobnosti v textu tohoto vydání.)

Protože se na našich schůzích již dlouho nepromítaly žádné diapozitivy, pokud má někdo zájem předvést nějaké nové, nebo i starší, ba dokonce historické záběry, rádi je přivítáme. Bylo by proto vhodné domluvit se předem, kdo přinese promítačku.

Na schůzi se budou vybírat příspěvky na xerografické rozmnožování spolkových informačních zpravodajů PATRON a poštovné na další, již 8. ročník - - 1997. Kdo se nebude moci schůze zúčastnit, může zaslat příslušný obnos poštovní poukázkou. Nechci nikomu předepisovat, jakou částku má kdo poslat, každý se sám rozhodne, na základě uveřejněného rozpočtu na letošní ročník, jak velká je asi suma potřebná k udržení výroby tohoto informačního zpravodaje.

Z loňského roku zbyla na účtu částka 1501.76 Kč, příspěvky za letošní rok činily 11960.-, celkem 13623.76 Kč. Během roku se utratilo 7093.60 Kč, z toho na poštovné 2176.-, na barevné obálky výtisků 383.-, za poštovní obálky 334.80, na pamětní listy 73.-, za vložený seznam fotografií v č. 3/96 116.80, za rejstřík článků ve starých ročnících Patronů 742.-, za předplatitelské karty do kopírky po odečtení částky za odprodej nepotřebných předplacených stránek 3268.-. Na účtu by tedy mělo zbývat 6530.16, po připsání úroků a odečtení poplatků, které si banka účtuje zbývá 6562.18 Kč.

Jednotliví členové dali průměrně 164 Kč, jmenovitě:

1 člen	80-Kč	1 člen	130-Kč	18 členů	200-Kč
13 členů	100-Kč	1 člen	140-Kč	1 člen	240-Kč
1 člen	110-Kč	18 členů	150-Kč	5 členů	300-Kč
11 členů	120-Kč	1 člen	160-Kč	1 člen	500-Kč

1 x od hostů ze Žitavy - 10 DM = 180 Kč.

Do tohoto rozpočtu není zahrnuta částka 600,- Kč, která byla již od darujícího předurčena k jinému účelu.

Tento informační text pokračuje na straně 27.

P O V Í D Á N Í O S T A R Ý C H Č A S E C H

V letošním roce máme hodně kulatých výročí, tak jsme se rozhodli jedno si připomenout a něco trochu o něm napsat. A to o Františku Josefovi I., který vládl Rakouské monarchii od roku 1848 až do roku 1916. I když někteří mají k tomuto panovníkovi výhrady, hlavně ti ze starších generací, hlavně proto, že se nikdy nedal korunovat za českého krále, i když se o tom několikrát jednalo, tak skoro za 68 let jeho vlády se tak nikdy nestalo. I přesto jej jako našeho panovníka z dějin našeho státu nikdo nemůže vymazat. Do dějin našeho státu vstoupil, a tak to napíšeme tak, jak to ve skutečnosti bylo.

Původně jsme měli záměr k 80. výročí FJdI. vydat samostatný Patron s obrazovými přílohami, ale opět to ztroskotalo

na tom, že mnozí naši členové nám slíbili zapůjčení historického materiálu a fotografií o životě tohoto panovníka. Ale vše zůstalo opět jen u slibů. A tak dle dohody se „zdravým jádrem“ skupiny Patronů jsme od tohoto záměru upustili a připomeneme letošní výročí jen tak zkráceně. Doufáme, že to bude dostačující a příští kulaté výročí (za dva roky) si můžeme toto opět připomenout obšírněji - hlavně s pomocí nás všech. Mimo jiné proto, že v oficiálním českém celostátním tisku za jakéhokoliv režimu se tato výročí přecházela mlčením a školní učebnice dějepisu jsou velmi nezáživné.

FRANTIŠEK JOSEF I.
1848-1916

zela mlčením a školní učebnice dějepisu jsou velmi nezáživné.

František Josef I. se narodil 18. VIII. 1830 v Schönbrunnu jako prvorozený syn arcivévody Františka Karla, mladšího bratra císaře Ferdinanda V. a jeho ženě Žofii, princezně bavorské. Po politických nepokojích v roce 1848, kdy sílil tlak jednotlivých národů na odloučení z monarchie, vzdal se 2. XII. 1848 Ferdinand V. vlády, kterou nastoupil po smrti svého otce dne 2. III. 1835, jako rakouský císař Ferdinand I. Ještě za života svého otce byl dne 28. IX. 1830 korunován v Bratislavě na uherského krále. Jeho česká korunovace se konala s velikou okázalostí 7. IX. 1836 a jeho manželky 12. IX. 1836 na Pražském hradě v chrámu svatovítském. Byl posledním českým korunovaným králem pod jménem Ferdinand V. a vládl třináct let. Po své abdikaci přesídlil se svou ženou z Vídně na pražský hrad kde prožili v klidu své stáří a zemřel v Praze 29. VI. 1875. Jeho choť, Marie Anna, poslední česká královna

zemřela rovněž na Pražském hradě 4. V. 1884 a oba byli převezeni do Vídně do císařské hrobky. Ferdinand V. nebyl příliš schopným vladařem (doopravdy za něho vládl kancléř Metternich), pokračoval jen ve vládě svého otce Františka I. a pro svoji všeobecnou lidumilnost se mu od občanů monarchie dostalo názvu Ferdinand Dobrotivý. Abdikace se konala 2. XII. 1848 v Olomouci a byla učiněna ve prospěch jeho synovce Františka Josefa, jelikož Ferdinandův mladší bratr, arcivévoda František Karel se též zřekl trůnu.

Franz Josef se ujal vlády hned 2. XII. 1848 v Olomouci. Dne 24. IV. 1854 se oženil s Alžbětou, dcerou vévody Maxmiliána Bavorského, narozenou 24. XII. 1837 na zámku Possenhofen v Bavorsku. Společně se svojí ženou byl korunován na uherského krále 8. VI. 1867 v Budapešti.

Nástup mladého panovníka na trůn symbolisoval změnu vládního kursu zpět k absolutismu, jelikož měl pro tento typ vlády všechny předpoklady. Šlechtický dvůr, učitelé, rodina ..., ho vychovali tělesně otužilého, disciplinovaného, sebevědomého a zbožného muže, přesvědčeného o společenské nadřazenosti šlechty, ale hlavně té vládnoucí, a prosazující nade vše dynastické zájmy Habsburků a armády, ve které spatřoval hlavní pilíř existence monarchie - nadvládu nad podunajským soustáťím. Všeobecně bylo vždy známo, že převeliká záliba nového panovníka je v uniformách, vyznamenáních a ve zbraních. Též byla

všeobecně známa jeho vynikající paměť, předvídavost i byrokratické až pedantské jednání. Jako voják spával na normální železné posteli, vstával brzy ráno, sám vyřizoval, pročítal, dával k dalšímu vyřizování, ale i korigoval důležité spisy, nařízení nižší šlechty, atd. Hned ze začátku své vlády velice radostně uvítal rozbití revolučních snah v rakouských zemích, v Čechách, v severoitalských oblastech, ale především v Uh-

rách. (V Uhrách to nebylo zadarmo - Maďaři si vymohli federaci, takže Rakouská monarchie byla přejmenována na Rakousko - Uherskou. Češi na pražských barikádách se snažili o totéž, ale již to nestihli a hrabě Wündergrätz povstání krvavě potlačil. Podrobněji např. Alois Jirásek: Filosofská historie.) Habsburská monarchie se měla udržet mezi silnými Evropskými státy pomocí armády, čímž by se udržela přesně fungující byrokratická mašinerie, a ne nějaké pochybné revoluční změny. Též je známo, že za jeho skoro 68 let trvající vlády bylo vydáno velké množství medailí, plaket, odznaků atd., které oslavují (vyzvedají) rakouské panství, armádu, vládnoucí šlechtu, ale i samotného mocnáře.

Těžká porážka rakouských vojsk na italských bojištích roku 1859 znamenala nejen ztrátu Lombardska, ale přinutila samotného FJdI., aby provedl revisi dosavadního politického systému. Franz Josef I. se zřekl absolutismu a roku 1861 vydaná Únorová ústava přinesla již delší dobu očekávaný krok k vytvoření parlamentního státu, avšak který se v habsburské říši neprosadil do úplnosti. (Jak prožívali přijetí konstituce lidé v našem kraji si přečtete v podkrkonošském románu Antala Staška „O ševci Matoušovi a jeho přátelích.“)

Uvolněnější politická atmosféra působila příznivě i na dění v průmyslových českých zemích. Začal se rychle rozvíjet kapitalistický tovární průmysl. Do konce roku 1860 převládla tovární velkovýroba v hlavních odvětvích textilního průmyslu a vytlačila rozptýlenou manufakturu a řemeslnou výrobu z rozhodujících posic. Vznikly velké podniky v zemědělském a potravinářském průmyslu, cukrovary, pivovary. Staré mlýny na potocích pomalu doklapaly. Rozvojem lehkého průmyslu a budováním železnic byl podnícen růst těžkého průmyslu v našich zemích. Rozšiřovala se těžba kamenného i hnědého uhlí, čímž byl položen základ k mocnému rozvoji železářství a strojírenského průmyslu. Zemědělství bylo též v našich zemích pevně začleněno do kapitalistického trhu. České země si v průběhu tohoto vývoje upevnily své postavení jako vedoucí průmyslové oblasti v rakouské monarchii. Tehdy za vzor nám byly země, ve kterých se do té doby nevídaným rozvojem výroby ve všech odvětvích vše rychle rozvíjelo. Byly to především Anglie, Francie a zvláště Spojené státy a Německo. Zrušením roboty a poddanských vztahů, lépe se žilo všemu obyvatelstvu. Byla větší příležitost výdělků, což se též projevilo na přírůstku obyvatel celé rakouské říše.

Sestavili jsme jednoduchou tabulku o počtu obyvatelstva a domů hlavně z našeho kraje, dle sčítání obyvatelstva ze dne 31. prosince 1869:

Obec	Počet domů	Počet obyvatel
Jablonec nad Nisou	669	6.752
Mšeno nad Nisou	158	1.161
Jablonecké Paseky	58	463
Hraničná	41	240
Janov nad Nisou	335	2.117
Josefův Důl	186	1.309
Kokonín	176	1.257
Karlovo	48	333
Maxov	281	1.761
Rádlo	252	1.514
Rychnov	354	2.340
Nová louka a Kristiánov	181	1.209 (!!!)
Lukášov	71	564
Rýnovice	88	675
Šumburk nad Desnou	229	1.947
Tanvald	224	1.912
Smržovka	670	4.551
Příchovice	390	2.831
<hr/>		
Soudní okres Jablonec	4.370	31.328
Soudní okres Tanvald	2.962	21.100
Celkem	7.332	52.428
<hr/>		
Liberec	1.438	22.394
Soudní okres Liberec	7.283	62.115
<hr/>		
Praha	3.557	157.713

V Rakousko - Uhersku bylo při sčítání obyvatelstva v roce 1869 35,943.592 občanů, z toho 17,797.610 mužů a 18,145.982 žen, z toho v Čechách 5,140.156 občanů, a sice 2,467.841 mužů a 2,672.315 žen.

Liberec byl v té době v Čechách po Praze druhým největším městem, hlavně co se obyvatel týče. Je zajímavé sledovat při dalších sčítáních obyvatelstva jejich nárůst, hlavně v průmyslových oblastech. Jednou bychom se chtěli k této proble-

matice vrátit a zpracovat kompletnější porovnávací tabulky ze sčítání obyvatelstva z příštích let.

V roce 1866 se opět otřásl sebevědomí a jistota celého rodu Habsburků, s celou bohatou šlechtou, včetně samotného mocnáře Františka Josefa I., ale ještě mnoho času uplynulo, než se České země

osamostatnily. Tyto otřesy přinesly, i když pomalu, mnoho dobrého pro země vtažené do Rakouské říše. O jedné se chceme zmínit, jelikož to mělo velký význam pro rozvoj celého mocnářství. Finančnictví mělo konvenční měnu, jejíž vznik sahá do doby vlády Marie Teresie, ale roku 1892 konečně po dlouhých průta-

zích rakouská měna přešla na měnu korunovou - to je v desetin-
né soustavě. Do té doby se razily různé druhy oběživa.

tříkrejcar = 1 Groš

60 Krejcarů = 20 Grošů = 1 Zlatý = půltolar

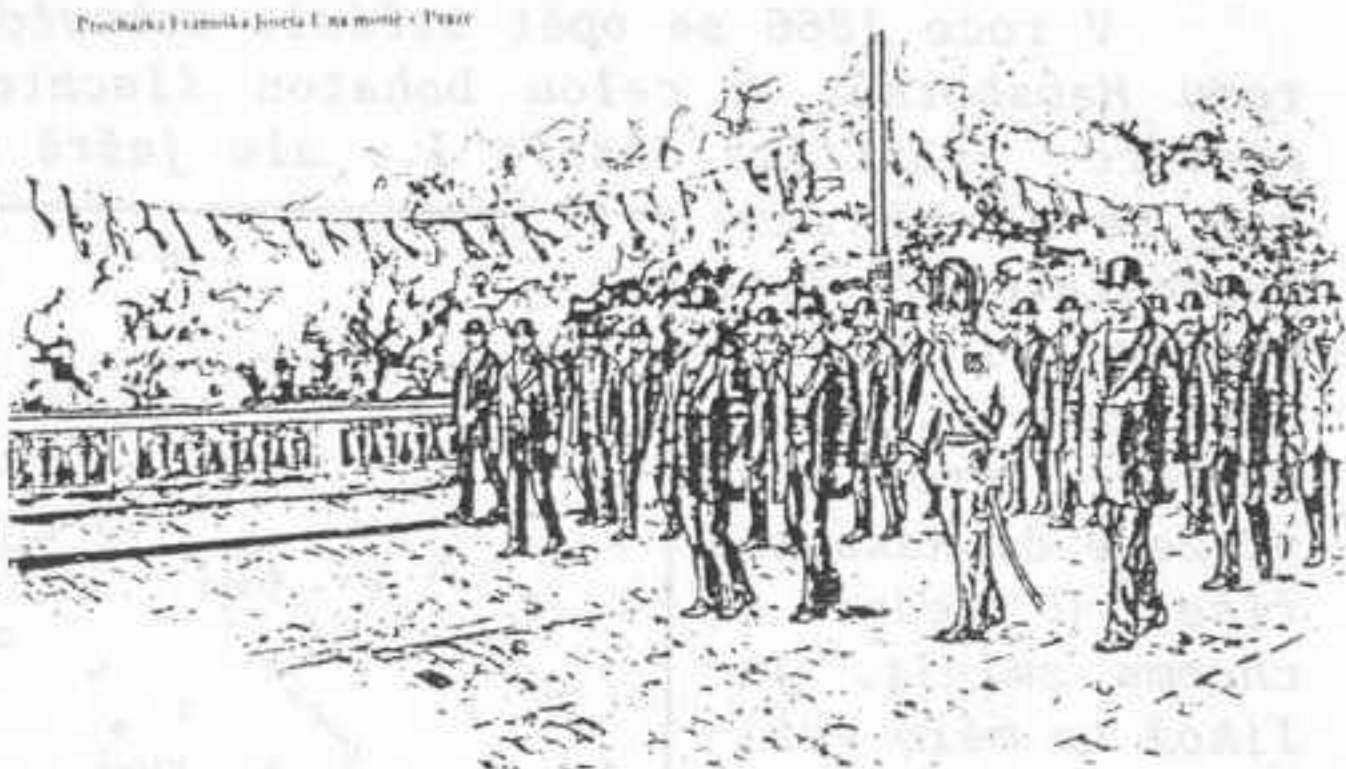
120 krejcarů = 1 Tolar

Dále byly v oběhu 1 Krejcar = 1 Soldo, 1/2 Krejcar, 1/4 Krejcar a.j. dále obíhaly Bankozettle. Bylo složité přepočítávání i mezi jednotlivými zeměmi říše, kde se stejná platidla nazývala v různých jazycích různě, ale vůči cizozemským měnám to bylo ještě složitější.

Konečně po dlouhých jednáních ve vládních kruzích a od-
dalování přešla rakouská měna roku 1892 na desetinný systém -
- korunovou měnu v poměru: 1 Zlatý = 2 Koruny.

Lidé však dále používali starých názvů: pětka - 10 Korun, pěták - 10 haléřů, šesták (tedy 6 Krejcarů) - 20 haléřů. Ten byl nejčastěji používanou mincí o kupní síle asi dnešních 10 Kč. Průměrná mzda v té době byla asi 160 Korun měsíčně. Vycházející z tohoto poměru činila pověstná „Zlámaná Grešle“ asi 0.83 Kč. Strejček Nimra by dnes šimla za 900 Kč těžko sháněl, o kole mlýnském za 400 Kč ani nemluvě. Naproti tomu pouťové tři kusy za 5 nebylo nic levného.

František Josef I. měl v soustátí samotném neustále co řešit. A se sousedními státy měl též dosti problémů k vyřizování. I když se František Josef I. dožil požehnaného věku, nebyl se svým životem osudem spokojen. V Čechách ho nazývali: „Starý Procházka“. Pod tímto obrázkem byl v tehdejší dobovém tisku pouze nápis „Procházka na Pražském mostě“ a lidé začali říkat ten Procházka.

Nezdařené a posléze formální panovníkovo manželství ukončil italský anarchista Luccheni, který 10. IX. 1898 na Ženevském jezeře probodl císařovnu Alžbětu pilníkem, právě když nastupovala na parník. Jejich syn Rudolf zase spáchal sebevraždu, bratr Maxmilián zahynul v Mexiku, synovec František Ferdinand d' Este, následník trůnu, podlehl atentátu, který byl na něho spáchán v Sarajevu 28. VI. 1914. Atentát na něho byl použit jako záminka k rozpoutání války (později nazývané I. světová), v níž Rakousko - Uhersko spolu s Německem a dalšími spojenci válčilo proti dohodovým velmocem, Francii, Velké Británii, Rusku a později také Itálii a USA. Válka se samozřejmě připravovala již dlouho před atentátem ze zcela jiných důvodů, v podstatě již od konce války z roku 1866. Císař Franz Josef I. byl do války víceméně vtlačen císařem Wilhelmem II., protože především Německo si od toho slibovalo velké územní zisky.

Staříčkový a životem znavený císař pronesl mezi posledními větami před svou smrtí věty, které zaujaly všechny přítomné: „Převzal jsem trůn za nejtěžších okolností, ale předávám jej za okolností ještě těžších. Byl bych velice rád, kdybych toho všeho Karla ušetřil“

Jako by umírající císař tušil, že dějiny vlády Habsburské monarchie se rychle končí a možná že již dříve tušil, že brzká válka je nevyhnutelná. Franz Josef I. neměl vůbec zájem na tom, aby se František Ferdinand d' Este stal císařem, snad to mu dávalo sílu k tak dlouhému životu, aby Ferdinandovu vládu co nejvíce oddálil. Franz Josef I. zemřel ve Vídni v 86 letech dne 21. listopadu 1916, kde také byl pohřben do rodinné hrobky k věčnému odpočinku.

Po Františku Josefovi I. nastoupil na trůn prasnovec zemřelého císaře, Karel I. (x 17. VIII. 1877 - + 1. IV. 1922).

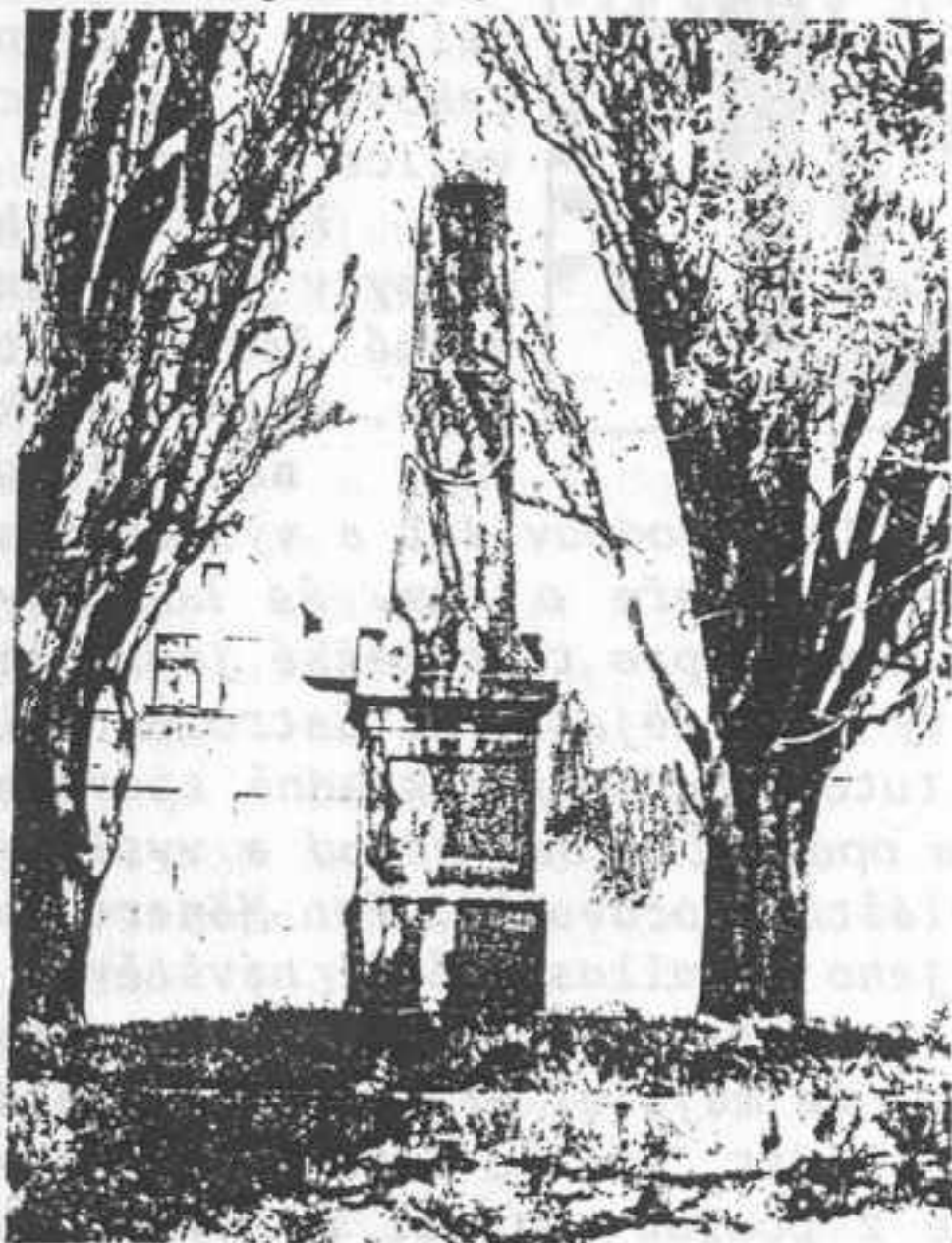
Foto: Císař Karel I. na nádraží v Tanvaldě, když přijel na revisi vojenského lazaretu v tanvaldské nemocnici. Tenkrát ještě neměli soukromá auta a letadla, císař Karel I. přijel vlakem.

Rakouský císař Karel na tanvaldském nádraží 27. 3. 1918.

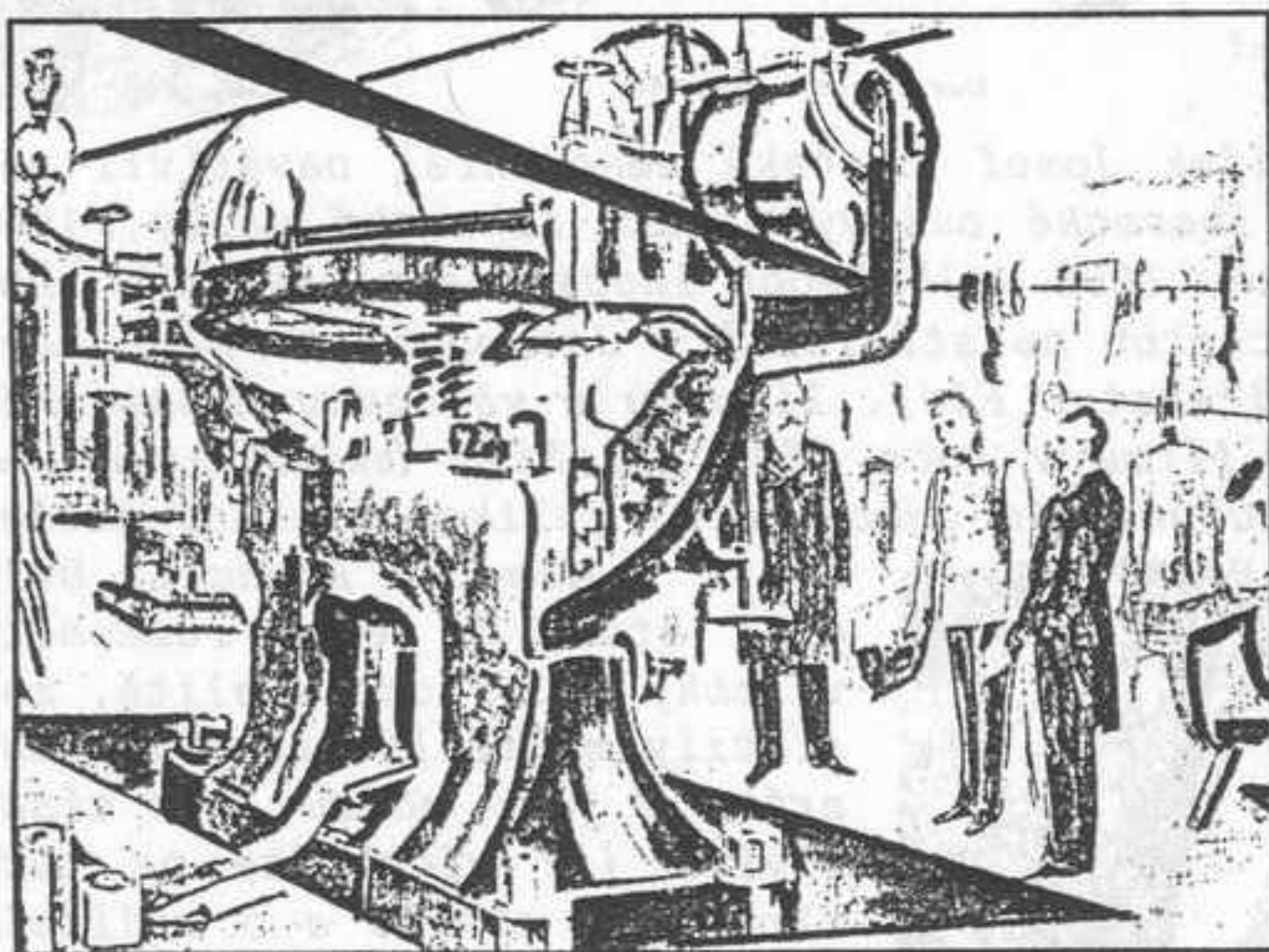
Der Kaiser in Böhmen

Císař František Josef I. také několikrát navštívil náš kraj. Roku 1867 liberecké oslavy prusko-rakouské války, 1901 nově otevřené lázně, 1906 velkolepou industriální výstavu. Dne 24. června 1906, cestou na střelnici v Jablonci nad Nisou navštívilo Jeho Veličenstvo FJdI. lisovnu a válcovnu Franze Mänerta, který tuto firmu v roce 1822 založil. (dnešní firma Nissport) Majitel byl uznávaným odborníkem, jelikož získané zkušenosti v Německu Francii, Belgii, atd., a jehož rozmanité výrobky ve vysoké kvalitě, zajistily majiteli firmy výsadní právo v jeho oboru. Sám císař slyšel již vícekrát na tuto firmu jen chválu a o majiteli slyšel, že je to odborník znalý věci bez konkurence v širokém kraji. Proto se císař sám rozhodl, že tuto firmu navštíví, aby se sám přesvědčil. Když se císař se svým doprovodem zastavil u této firmy, sám pan Mänert zavedl Jeho Veličenstvo do sálu pro lisování kovů. Císař si prohlédl hotové výrobky, vystavené různé ruční lisy, ale největší zájem měl o největší lis, který uvedl do

Pomník císaře Franze Josefa I. na náměstí na Horním Tanvaldě

chodu sám pan Mänert a jeho syn Oswald. Tento stroj je skutečný kolos a největší lis svého druhu v celém Rakousko-Uhersku. Před očima císaře zhotovil Franz Mänert talíř na ovoce a panovník si nechal ukázat jednotlivé fáze výroby. Viditelně spokojen obešel císař obrovský lis a zeptal se: „Je tento stroj rakouský výrobek?“ Pan Mänert mu odpověděl: „Ano veličenstvo, byl postaven podle mých plánů a údajů v Tanvaldě!“ To císaře velmi uspokojilo a vyjádřil se velice pochvalně, když zdejší lidé umějí postavit tak velký stroj. Jako při návštěvě panovníka, tak i jindy, obsluhuje pan Mänert lis sám. O precisi chodu získáme představu, když vidíme, jak pan Mänert položí

ruku pod lis a spustí jej. Stroj se zastaví těsně nad jeho rukou. Panovníka velice též potěšilo, že se tato firma zabývá též výrobou různých odznaků, medailí a plaket, jelikož si sám na takové dekorace velice potrpěl.

Kromě toho mu byly předvedeny různé řezné nástroje, válce, velké lisy na litinu

atd. Při prohlídce výrobků a zařízení odpovídal a vysvětloval vše sám Franz Mänert. Informoval císaře o tom, že když byl obrovský lis v Tanvaldě hotov, museli pro tyto těžké jednotlivé díly upravit vagony a z obavy před nějakou katastrofou byly některé železniční mosty pro tuto přepravu důkladně zpevněny trámy a kulatinou. Po tom všem opustil císař závod a vyslovil zvláštní uspokojení s tímto zvláštním provozem. Pan Mänert panovníkovi uctivě poděkoval za jeho nejmilostivější návštěvu.

Když Jeho Veličenstvo císař František Josef I. opustil tuto firmu, dlouho se tradovalo, že majitel Franz Mänert zakázal po těch prknech na podlaze chodit, kde se Jeho Veličenstvo nejvíce pohybovalo a nechal je z podlah vytrhat a zavěsit na strop. Měl to být akt neobvyklé věrnosti a oddanosti vůči Jeho Veličenstvu.

Tento obrovský lis byl v provozu ještě po II. světové válce a jako o velice zajímavou technickou památku, mělo o tento lis obrovský zájem Národní technické museum v Praze. Ale osud určil jinak. Po rozebrání tohoto lisu stály jednotlivé díly dlouho na dvoře závodu. Když se konečně rozhodlo, že se převezou do musea do Prahy, tak již některé díly chyběly. Při přepravě se stala vlaková nehoda, tím se do Prahy dostaly snad jen zbytky a co bylo dál, to se nám zatím nepodařilo vypátrat.

Manželé Jana a Josef Zítkovi z Rýnovic.

o d k a z :

- Geschichte der Stadt Gablonz und ihrer Umgebung von Adolf Benda 1877, mit Genießung von der statistischen Central-Commission zusammengestellten Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1869, herausgegeben von der Böhmischem K.K. Statthalterei, Prag 1872.
(Dějiny města Jablonce a okolí Adolfa Bendy s využitím výsledků ústřední statistické komise pro sčítání lidu k 31. prosinci 1869, vydáno českým c. a k. státním místodržitelstvím v Praze, 1872.
- Panovníci českých zemí, Petr Čornyj - Jiřina Lockerová - Pavel Major, Praha, 1992.
- Mince Ferdinanda V. 1835 - 1848, Eduard Polívka, Hradec Králové, 1971.
- Mince Františka Josefa I. 1848 - 1916, Eduard Polívka, Praha, 1968.
- Mince a medaile Františka Josefa I. 1848 - 1916, Eduard Polívka, Česká numismatická společnost, pobočka v Hradci Králové, 1982.
- Vznik socialistického dělnického hnutí na Liberecku, Jiří Kořalka, Krajské nakladatelství Liberec, 1956.
- Noviny Jablonecka 22. srpna 1996, pro NJ napsal Dr. Antonín Langhamer, ředitel Musea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou.
- Soukromý archív kronika Rýnovic.

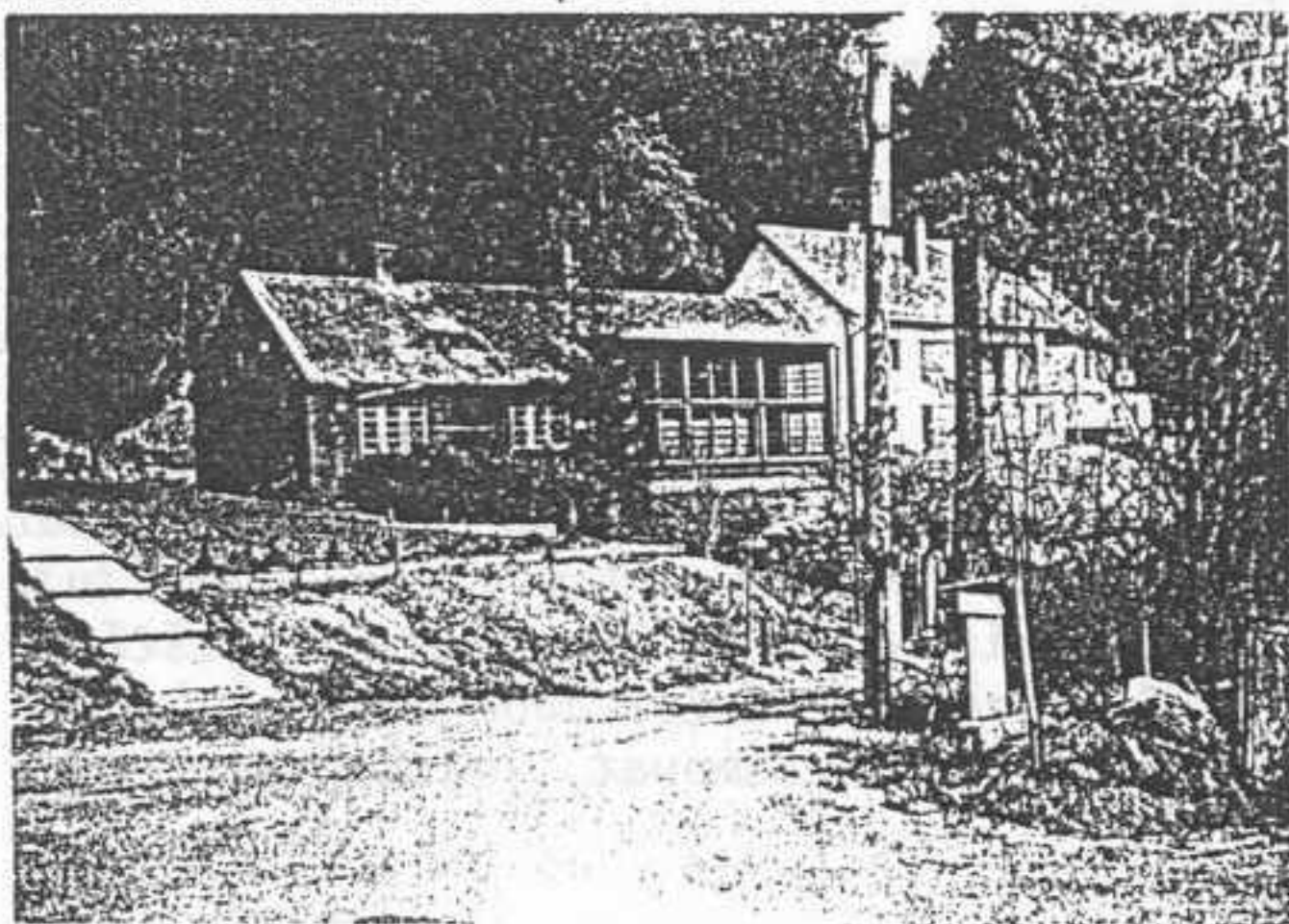
V Rýnovicích 20. VIII. 1996

Chtěli bychom se ještě jednou vrátit k naší společné akci v terénu - společné vycházce z Jabloneckých Pasek přes Kynast do Smržovky. Již v loni jsme tuto akci připravovali a několikrát jsme si ji prošli a ještě posbírali informace od lidí, kteří zde delší dobu bydlí, abychom mohli účastníky této akce o všem informovat, jelikož sami máme velice málo materiá-

lů a informací z této části Jablonecka. Požádali jsme naše přátele o zapůjčení materiálů k této akci, nebo aby jej přinesli na výlet s sebou. Na předposlední schůzi sliby byly, ale nikdo nic neposlal. Zdálo se nám, že mnozí z nás sbírají jen informace a co je nového, zakládají si to do šanonů nebo na diskety, a občas něco poskytnou našemu „Patronu“, ale raději pošlou do jiných časopisů za finanční obnos.

O to větší bylo milé překvapení od přítele Petra Kurtina z Jablonce n/N, Rýnovické ulice, který nic nesliboval a přinesl s sebou tolik fotografií, hlavně z lázní a přilehlého parku v Jabloneckých Pasekách, od dnešního Parkhotelu a z okolí. Těmito řádky bychom mu chtěli za všechny dobré a nezištné příznivce našeho spolku co nejvíce poděkovat za to, že přinesl fotodokumentaci, tak i za jeho znalosti k této části Jablonecka. Takže si myslím, že si všichni odnesli něco nového a zajímavého, díky příteli Petru Kurtinovi si můžeme rozšířit své písemné záznamy, neb zaznamenat si to na diskety.

Sešlo se nás 15 nadšenců. Počasí bylo dobré, jenom nás mrzelo to, že když jsme si trasu 1. VI. 1996 ještě před společnou akcí prošli, divili jsme se, co nastalo všelijakých změn do našeho plánu. Zmizely „snad při jarním úklidu“ některé zajímavé kameny, dva stromy s torsy křížů, starý turistický ukazovatel a 8. V. 1996 jsme ještě pořídili fotografii slunečních lázní a nic nenasvědčovalo, že by se mělo něco s nimi dít. Ale jaké bylo naše překvapení při naší poslední obchůzce těchto míst 1. VI. 1996 před naší společnou akcí. Sluneční lázně byly zbořeny a vše odvezeno na zavážku. Při našem příchodu leželo zde na zemi jen několik prken a plechů z původního objektu, jen slunečno-lázeňské koupaliště zůstalo nedotčeno. Dle informace od místních, má se zde stavět rodinný dům. Jelikož tyto sluneční lázně byly též využívány hosty a pacienty z lázní Jabloneckých Pasek, i když nebyly jejich součástí, otiskujeme jejich stav k 8. V. 1996.

Ale zase něco k lepšímu: Nepočítali jsme, že se setkáme s turistickým pochodem pro děti z mateřských školek, který se nazýval „Cesta za duchem Jizerských hor Mhu“. Tento duch je z knihy Vladimíra Mikoláška, který dříve v Jabloneckých Pasekách naproti staré lípě bydlel. S tímto autorem jsme se setkali na Kynastě, kde měly děti občerstvení, dostávaly pamětní listy a předváděly se v maskách strašidel z Jizerských hor a blízkého okolí. S panem Vladimírem Mikoláškem někteří krátce podebatovali, a on nám potvrdil, že pomník Julia Fučíka v Jabloneckých Pasekách u sokolovny byl původně pomník Theodora Körnera a je postaven vzhůru nohama. Jedna z pořadatelek, učitelka Jana Boková mi věnovala jeden účastnický list s věnováním pro Patron. Měla velký zájem o dění našeho sdružení a pochvalně se o nás vyjádřila. Tento účastnický list necháváme na památku otisknout. (Paní učitelka Jana Boková nemá s Tomášem Bokem, který má v Jizerských horách pomníček, nic společného.)

V Jabloni u. T. dne 15. 6. 78

Turistický pochod
Cesta za duchem Jizerských hor

„Mhu“
vůdce spolku
Jizovka Dva Boky
skupina ochránců pomníčků
a pamětní list

Manželé Jana a Josef Zítkovi.

Je také vhodné připomenout naši návštěvu smržovského kostela sv. Michala, díky kostelníkovi, který nás provedl vnitřkem a vysvětloval postup pomalu probíhajících oprav tohoto barokního chrámu, který byl 17. dubna 1967 zničen požárem, když od vypalované trávy za kostelem počal hořet vysoký keř pámelníku, rostoucí podél zdi sakristie, který v té době neměl ještě listí a z něho oheň přeskočil na doškovou střechu. O smržovském kostele a jeho požáru bych mohl napsat několik stránek, ale to už je úplně jiná kapitola a necháme ji na jindy.

J.Š.

Výlet z Jabloneckých Pasek přes Kynast na Smržovku

Skupinka výletníků u starého kříže při cestě od Kynastu na Smržovku. Účastníci si zde mohou nalepit barevnou fotografii, kterou již dříve dostali.

JEŠTĚ NĚCO MÁLO O JABLONCI NAD NISOU

I když toho letos bylo o našem okresním městě napsáno snad dost, rozhodli jsme se ještě nějaké řádky napsat pro náš časopis „PATRON“.

První písemná zmínka o místě zvaném Jablonec na řece Nise je z roku 1356, ale přesná doba vzniku obce se nedala určit i když je jisté, že před rokem 1356 obec již existovala. Tudiž dá se říci, že od první písemné dosud známé zmínky uplynulo letos neuvěřitelných 640 let.

Roku 1808 (21. dubna) stala se vesnice Jablonec městysem s oprávněním konati dvakrát ročně jarmark a jednou týdně trh obilní. Toto povýšení byla pro obec velká výhoda, což přineslo do obecní kasy velké peníze, které se opět používaly na rozkvět městyse a vůbec celého průmyslu. Tak se stalo, že v

šedesátých letech minulého století, že výraz „Jablonecké zboží“ se stalo ve světě pojmem.

V roce 1866 žilo v Jablonci 5.350 obyvatel, kteří nabyli oprávněného pocitu, vylepšit statut obce na město. I když se o to představenstvo obce již několik let snažilo, požadavkům Jabloneckých bylo vyhověno až 28. března 1866, když císař František Josef I. uznal za vhodné povýšit Jablonec na město, a to hlavně z důvodů velkého rozkvětu průmyslu v Jablonci a okolí. Přípis odešel z Vídně na pražské místodržitelství

31. března 1866 na obyčejném kancelářském papíře a o jedenáct dnů později byl zaslán na jablonecký okresní úřad, sedm dnů na to předán obecní radě. Velkolepé oslavy se konaly 9. a 11. května 1866. Ale pruská vojna, rakouská prohraná válka, vladařské starosti, byrokracie ve vládních kruzích rakouského soustátí, snad i nezájem některých vysokých státních úředníků, a tak se stalo, že mocný mocnář tento dokument kamsi založil. I přes různé urgencye bylo vše dáno i formálně do pořádku teprve po 40 letech - 7. prosince 1906. Jablonec obdržel slavnostní listiny a určení městského

znaku. Tak se stal navždy Jabloncem nad Nisou.

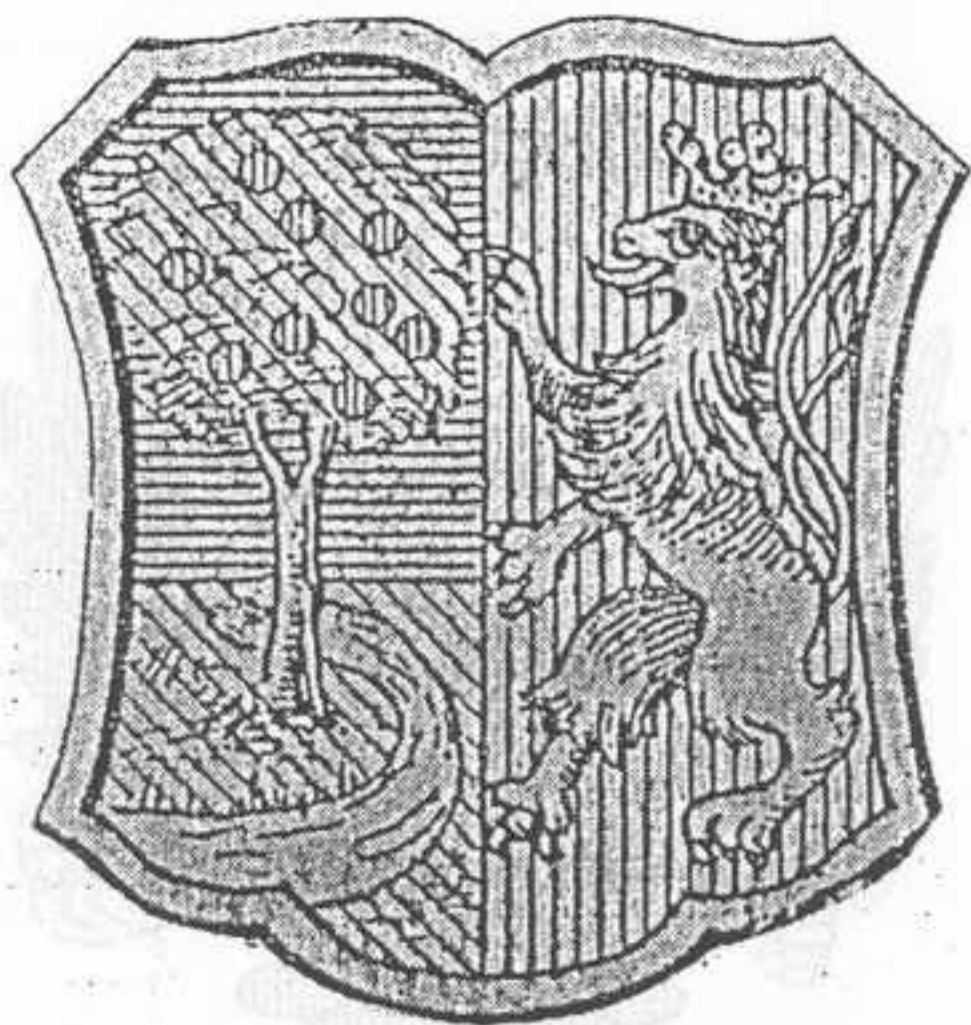
V roce povýšení Jablonce na městys 21. IV. 1808 měla obec něco přes 2.000 obyvatel. Roku 1827 měl městys Jablonec už 3.316 obyvatel. Ke 31. XII. 1869 měl Jablonec 669 domů a 6.752 obyvatel, z toho 3.341 mužů a 3.411 žen. Roku 1890 počet obyvatel vzrostl skoro třikrát oproti roku 1866 a to více jak 14.500. V roce 1910 žilo ve městě 29.521 občanů, z toho jen 2.358 Čechů. V roce 1921 měl Jablonec 26.929 občanů, ale v roce 1930 se jejich počet zvýšil na 33.958. Po roce 1945 celkem odešlo z Jablonecka v letech odsunu do východní zóny na 6.700 německých antifašistů, z dalších bez mála 38.000 odsunutých německých občanů, někteří odešli do východní zóny a jiní

do pozdějšího Západního Německa, kde si vybudovali své nové město Neugablonz. Většina z počtu 38.000 odsunutých bylo celých 19.706 žen, 9.968 mužů a 7.903 dětí. Celkově, jak je vidět, šlo o neúplné rodiny, jelikož mnoho mužů padlo ve válce a nebo se nacházeli ještě v zajetí. Dnes má Jablonec asi 42.000 obyvatel.

Co nás též přivedlo k napsání tohoto článku, bylo to, že jen málo lidí ví něco o historii znaku našeho okresního města Jablonce, který mu byl udělen při povýšení z městyse na město.

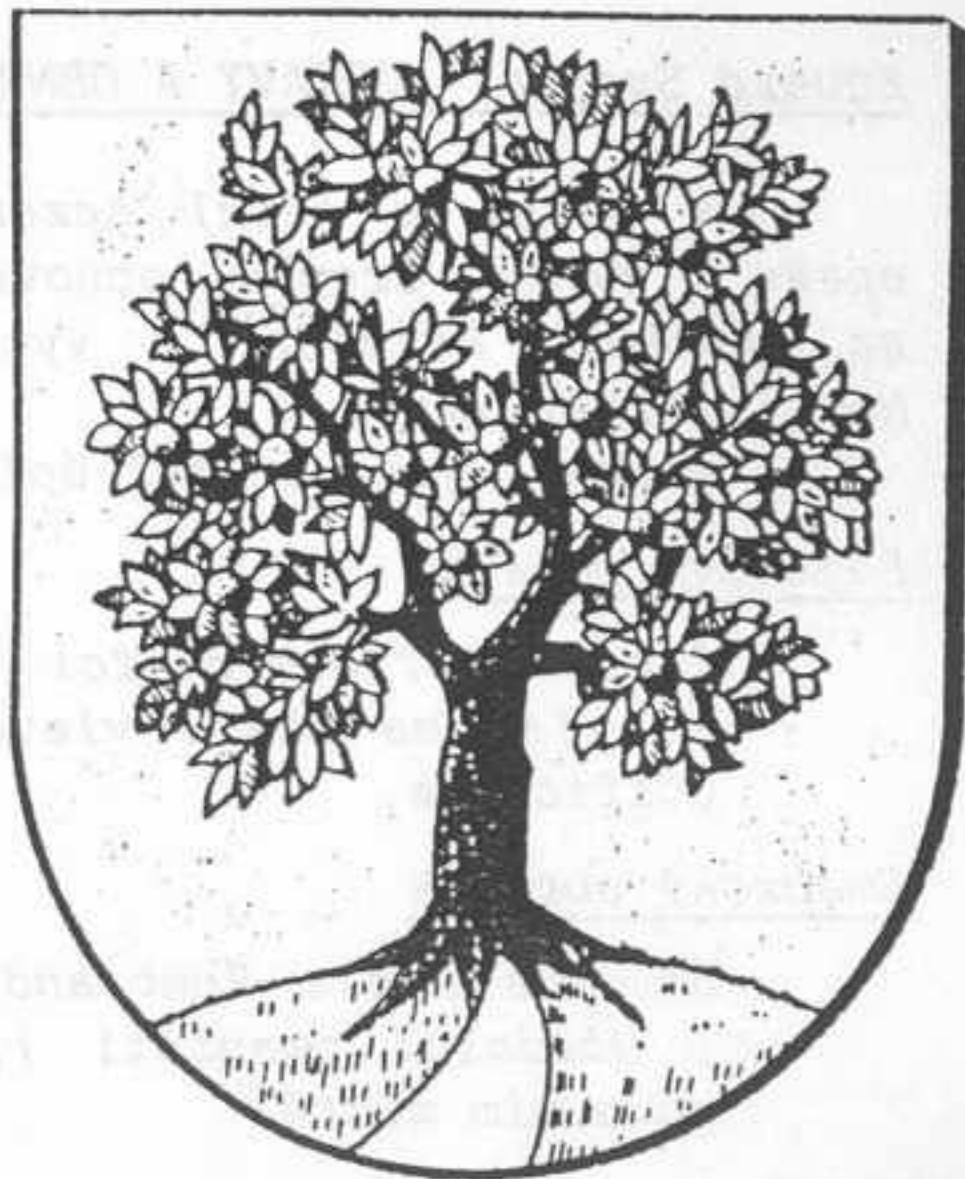
Jeho popis: Rakouská orlice s rozpolceným štítem na prsou, v jehož pravém červeném poli je erb Českého království. V levém modrém poli je jabloň s devíti jablky, stojící na zeleném trávníku, jímž protéká stříbrná řeka Nisa okolo jabloně, nikoliv z pod jabloně.

Při dalším bádání našli jsme znak Jablonce pozměněný. Chceme poznamenat, že znak Jablonce nad Nisou - oproti mnohým jiným městům - má velkou obchodní cenu. Je jako tradiční, ve světě známá značka továrny s vysoce kvalitním zbožím. Zasluhou jistého vzdělance z Jablonce byla již v roce 1959 redakce Jabloneckých novin upozorněna, že tento znak asi byl před časem zfalšován, jelikož existuje v jiné podobě, než na originální povyšovací listině. Je shodný s výše uváděným, jen s tím rozdílem, že

pozbyl rakouského orla a to asi hned po I. světové válce, po rozpadu rakouského mocnářství, či již o něco dříve? Ale nepochopitelné je, že pozbyl i český symbol - dvouocasého lva. V souvislosti s tím nás napadá další myšlenka: Proč byl veden spor, zda na znaku je řeka, či cesta. Ačkoliv podle Ottova slovníku naučného je jasně napsáno, že jabloň s ovocem obtéká řeka Nisa, přesto se maluje celá desetiletí řeka (cesta?) vycházející od kořene stromu, což mělo sloužit jako důkaz prý ryze německého původu názvu města od starogermánského slova Gablona - vchod.

Necháme úvah o pohnutkách někdejších „otců města“ a vraťme se k několika otázkám dneška. Má znak Jablonce obchodní význam? Má. Bylo by vhodné vrátit mu jeho správnou historickou podobu? Bylo by. A ještě více. Bylo by vhodné spojit tuto historickou podobu se současností. Představení Jablonce, odborníci v heraldice, historici, ale i další, mají, když budou chtít, námět k přemýšlení a k rozuzlení tajemna.

Je jen škoda, že o této problematice jabloneckého znaku nebyla na výstavě ke 130. výročí povýšení Jablonce na město ani zmínka. Ani reprodukce původního znaku tam nebyla uvedena. Myslíme si a věříme, že by na takovýto znak bylo mnoho Jablonečáků hrdo.

Dále je nám nejasno, když bylo do znaku určeno devět jablíček, jak je možné, že se tento počet rozchází - 12, 13, 16, 17 atd. Kdo dal k tomu podnět a k jakému účelu to má sloužit.

S tímto problémem jsme se chtěli podělit s Vámi a máte-li k tomu nějaké vysvětlení, informace, zašlete nám je prosím ke zveřejnění.

Manželé Jana a Josef Zítkovi
Rýnovice čp. 49.

o d k a z:

- kromě materiálů uvedených na straně 11, ještě také:
- Ottův slovník naučný, 1897
- Jablonecké noviny, 1959
- Jablonec nad Nisou - Město v proměnách času.

Eduard Švajda: OPRAVY A OBNOVY POMNÍČKU

V jarní a letní sezoně jsem provedl několik menších oprav (výměna šroubů, obnova písma), zhotovil novou tabulku na „Ruských křížích“ a vyměnil dřevěnou podkladovou desku Neuwingerovy smrti.

Rozhodl jsem se též úplně obnovit následující pomníčky:

Pojerova památka

Tabulka připomínající smrtelné zranění při ražbě tunelu visí na skále vlevo od portálu tunelu ve směru od Odlřichova.

Emauzský obrázek

Barevná kopie Rembrandtova obrazu „Kristus v Emauzích“ (Učedníci emauzští), chráněná plexisklem je již na původním místě.

Kahligův pomník na Javorníku

Nová pamětní deska je připevněna ve výklenku pomníku. Text zní:

Körnerova památka na Smrku

Do výklenku pomníku jsem vysekal otvory a zacementoval špaličky pro upevnění pamětní desky, kterou připravím k instalaci v průběhu zimy.

Kamenný stůl na Javorníku

K této památce se váže tragická událost z 10. 2. 1935. Jedná se o Adolfa Walderta, který zemřel po těžkém úraze na lyžích. Tabulka bude hotova koncem jara.

POUTNÍ MÍSTO U HAŠLERKY BUDE OBNOVENO !

Nevíme, zda-li se ještě někdo pamatuje na četnou rodinu Schaurichových, jež z velké části obývala osadu Hraničnou (tehdej-

R o b e r t
K A H L I G
bývalý
učitel a ředitel školy
v Hodkovicích,
přítel přírody
a horolezec
tragicky zahynul
6. 8. 1931
ve věku 54 let
na Finsteraarhornu
v Alpách

ší Gräzendorf) a už vůbec netušíme, zda-li si někdo vzpomíná na poutní místo u Hašlerky v jeho plném lesku a kráse na začátku našeho století.

Čas plyne, kostelíček pod širým nebem najednou ztratil svůj smysl a upadl v zapomění. Ne však docela ! Vždycky k sobě vábil unavené turisty, aby se osvěžili čistou vodou z tamní studánky a aby si odpočinuli na lavičce při pohledu na zdobnou sošku panny Marie ! Bohužel nevábil pouze je, ale i vandaly a zloděje, jimž rovněž posloužil zcela jiným způsobem ... I přes všechnu snahu příznivců a přátel pomníčků se nepodařilo uchovat křížovou cestu v pořádku.

Až v těchto dnech jsme se dozvěděli o panu Richardu SCHAURICHOVI - rodákovi z Hraničné, o člověku, který se rozhodl vrátit poutnímu místu jeho bývalou krásu i jeho původní účel: V červnu tohoto roku bude zahájena obnova za podpory několika rakouských občanů, kteří žili v Hraničné před II. světovou válkou, i několik dobrovolníků, kteří se ujali tohoto úkolu. Kromě jiného, ani studánka se neubráníla civilizačnímu pokroku a nedávné rozbory potvrdily, že voda již není vhodná k pití. No uvidíme !

Zbývá již jen otázka nad tím, zda-li tato křížová cesta přežije návštěvy lidí, kteří se nezamýšlejí nad prací a snahou ostatních a na jak dlouho si vlastně poutní místo uchová svůj nový vzhled ? I pan Schaurich samozřejmě myslel na tuto záležitost. Jedno z nešťastných řešení by bylo oplocení celého místa uzamčeného na klíč. V chatě Hašlerce by si potom každý zájemce klíček vyzvednul v recepci a zase ho následovně vrátil zpět. Myslíme si však, že takové řešení nemá cenu. Kdo má pomníčky rád, tak jim neublíží, a kdo je rád nemá, umí si z nich vzít to, co se mu líbí, ať jsou jakkoliv zabezpečené ...

A tak se těšíme na to, až půjdeme jednoho dne kolem, napijeme se při cestě ze studánky, prohlédneme si krok za krokem křížovou cestu, která dá při opravách asi hodně práce a rozsvítíme svíčičku u sošky Panny Marie. Tak jako to kdysi dávno možná bývalo !

Držíme tedy palce i panu Schaurichovi a jeho přátelům, aby se jim práce zdařila a aby z ní měli radost nejen oni, ale i všichni ti, kteří se půjdou na starou křížovou cestu jen tak podívat.

Josef Ježek

Na jedné její straně je vzpomínka na tragicky zesnulého Tomáše Horníka ml. a ostatní mladé životy zmařené v letech 1948 - 89.

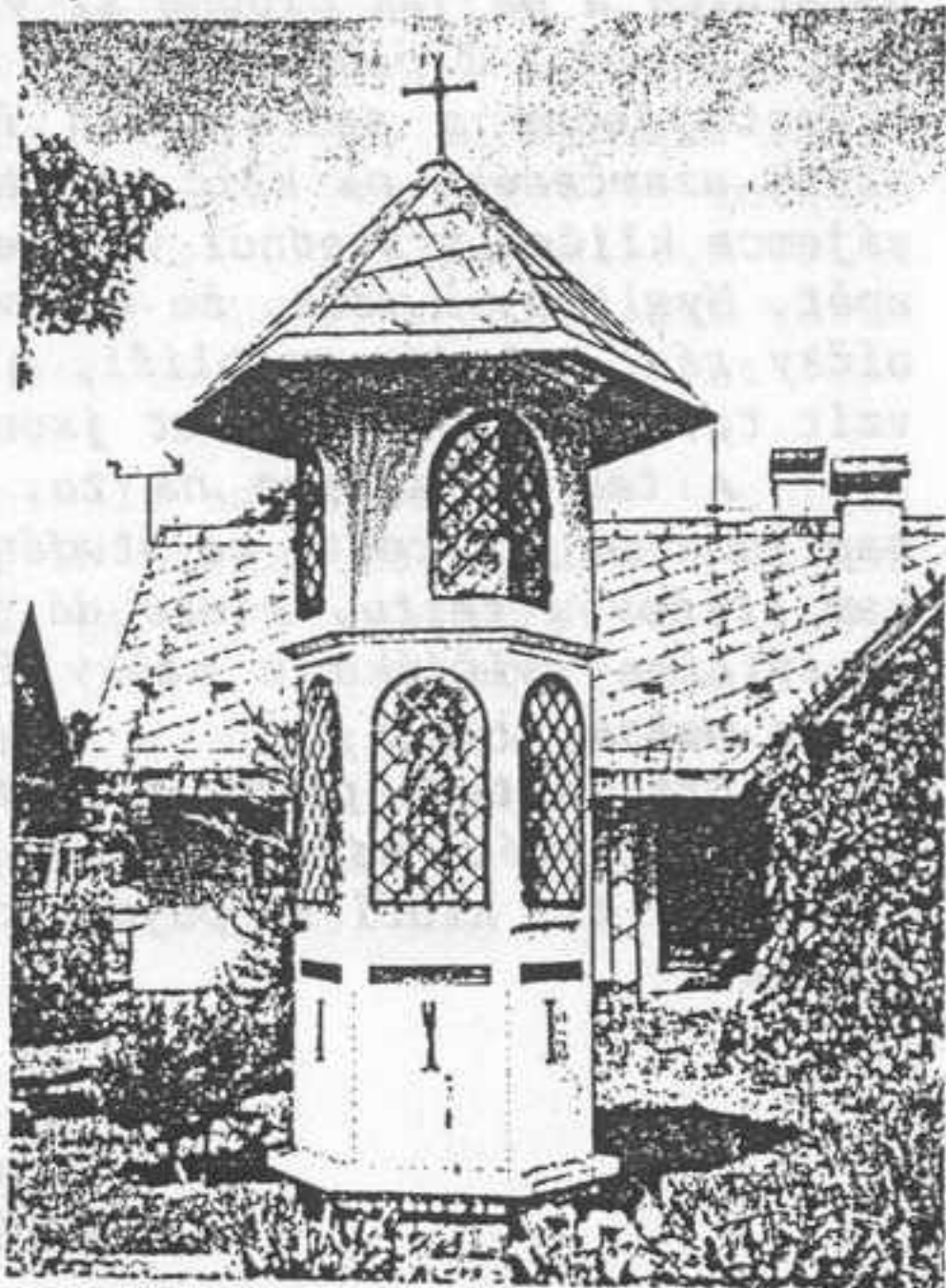
Na opačném konci pozemku je postaven pomníček se špatně čitelným nápisem a letopočtem 1882. Manželé Horníkoví nebyli doma, ale od souseda pana Macouna jsme se dozvěděli, že kámen byl přivezen někde od Jítravy.

Naproti obecnímu úřadu je pak opravován morový sloup, nedaleko hostince stojí socha sv. Jana Nepomuckého a mezi nimi vpravo u silnice je krásný ozdobný sloupek se soškou Panny Marie. Za zmínku stojí i sluneční hodiny vedle kostela.

Jana Mistrová

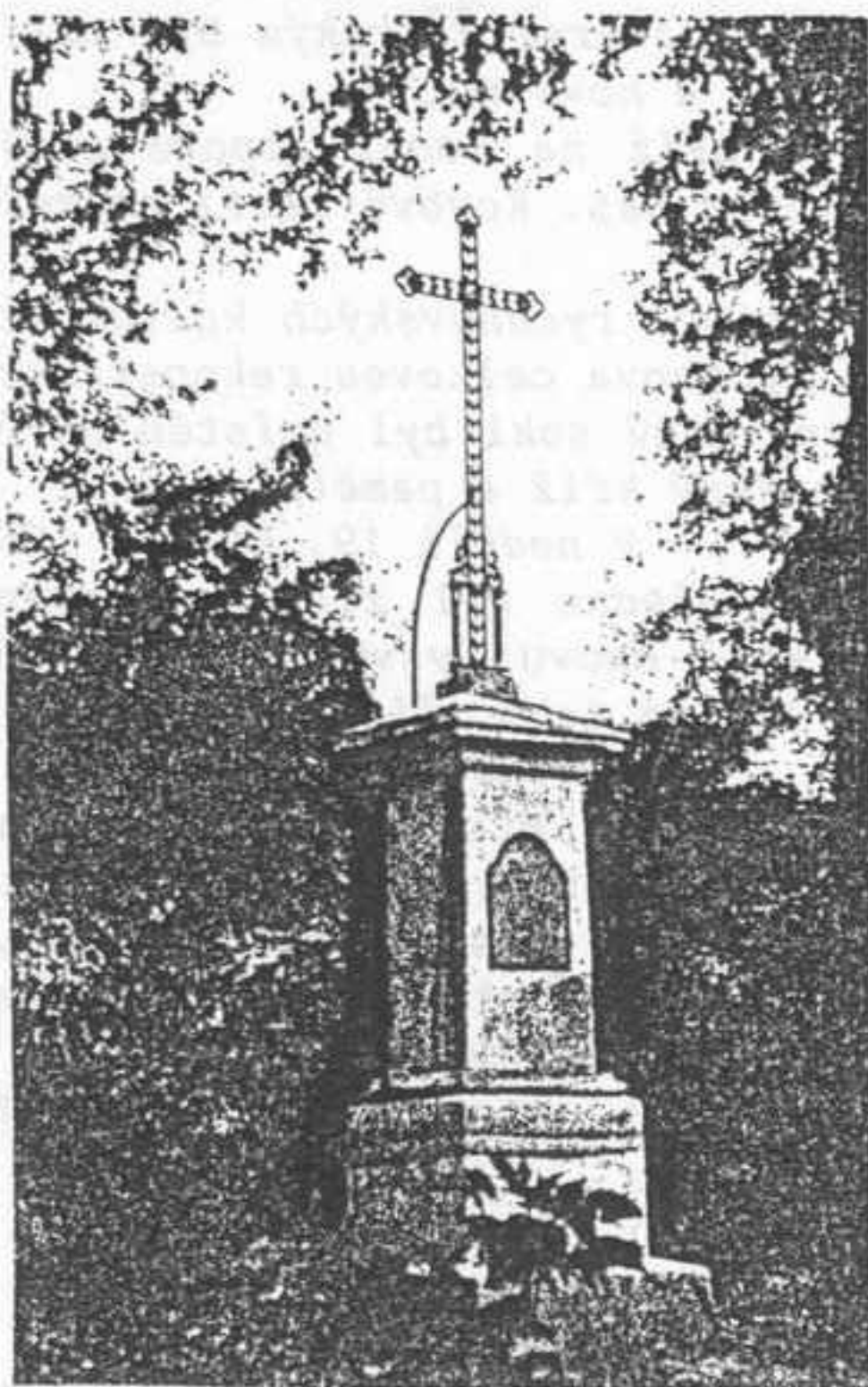
Jsem teď na mateřské s již čtyřměsíčním capartem, a tak se společných akcí Patrona již od loňského podzimu nemohu účastnit. Po kraji ale putujeme už od nejútlejšího věku, jen holt musím volit přijatelné trasy. Na jedné z nich jsme navštívili i Zdislavu.

Ve Zdislavě jsme kromě krásného smírčího kříže viděli i další zajímavosti. Z rozcestí u obecního úřadu cestou vlevo (lze i zkratkou od nádraží) jsme se dostali do horní části obce k chaloupce čp.145 manželů Horníkových. Před chalupou je postavena kaplička se zasklenými vyřezávanými soškami svatých. Byla vysvěcena 29. 5. 1993 a je určena jako dík za svobodu 1989.

ŠKOLNÍ KŘÍŽ - SCHULKREUZ

Další obnovená památka na Rychnovsku

Psal se rok 1805 a v Rychnově, jakož i v celém okolí panoval velký hlad, způsobený špatnou sklizní. Když hladomor dospěl do nejhoršího období, udál se skutečný zázrak, který připomíná děšť „many“, o němž se vypráví v bibli.

Rychnovská farní kronika o tom obsahuje následující zápis: „Ráno, 16. července 1805 se zvedla silná vichřice, která k polednímu přinesla děšť a kroupy. Spolu s nimi však padala k zemi také zrnka velká jako hrách, a to v takovém množství, že jimi bylo možno nasbírat celé mísy.

Jakmile opadl první údiv nad tímto zvláštním přírodním úkazem, zkoušeli a to ti nejpotřebnější, nasbíraná semena s černou slupkou vařit. Přitom tak nabobtnala, že připomínala

„cukrový hrách“. Někteří lidé z nich vařili kaši, čemuž farář Josef Blasius Stowasser nechtěl věřit, dokud se o tom na vlastní oči nepřesvědčil.

Jakmile i ostatní obyvatelé viděli že požití této „many“ nemá žádné zlé následky, hledali horlivě po střeších, i v okapech. Půl žejdlíku takových zrněk v osmi žejdlících mléka bylo dostačující pro rodinu o deseti členech.“

Příští léto nechal rychnovský farář Josef Blasius Stowasser postavit z vlastních prostředků na konci lipové aleje, severně za národní (malou) ško-

lou, kříž na paměť rok staré události. Památce se později začalo říkat „Schulkreuz - Školní kříž“.

První opravy se kříž dočkal, a na dlouhou dobu poslední, v roce 1880. Za dary vybrané tehdy páterem Žďárským byl malířem Seidelem očištěn od mechu a rzi a nově natřen.

V dalším předlouhém období kříž na konci lipové aleje chátral, jako mnoho jiných památek u nás. Kovové části zmizely a celé okolí zarůstalo náletem.

Až do května roku 1996. V rámci rychnovských kulturních dní provedl Spolek přátel města Rychnova celkovou rekonstrukci Školního kříže. Na očištěný a zpevněný sokl byl umístěn nový, pěkný kříž a pamětní deska.

V neděli 19. května 1996 dopoledne byl zrekonstruovaný kříž znovu vysvěcen. Tedy 190 let po jeho zřízení.

A nakonec ještě zmínka o pověsti, která uvádí, že krabice se vzorky zrn má být uložena na věčnou památku v kopolivě věže kostela svatého Václava v Rychnově.

Michal Vrbata

Zbyněk Klimeš silniční nehoda na Rádle

Na konci loňského léta došlo v prostoru železničního přejezdu u rádelské vlakové zastávky k tragickému střetu osobního automobilu Š 120, řízeného čtyřicetiletým Z. Klimešem, jedoucím od Rádla s nákladním vlakem přijíždějícím

od Jeřmanic. Strojvedoucí nemohl srážce nijak zabránit. Lokomotiva ho před sebou tlačila a demolovala osobní vůz ještě dlouhých dvěstě metrů. Mladému řidiči již nebylo pomoci.

Na podzim téhož roku se u přejezdu objevil dřevěný křížek.

Michal Vrbata

